

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Навчально-науковий Інститут мистецтв
Кафедра музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОМПОЗИТОРСЬКА ТВОРЧІСТЬ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ»**

Освітньо-наукова програма доктора філософії – Музичне мистецтво

Спеціальність – 025 «Музичне мистецтво»

Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “31” серпня 2020 року

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Композиторська творчість як феномен культури
Викладачі	Черепанин Мирон Васильович
Контактний телефон викладача	095.640.40.15.
Е-mail викладача	duetconcertino@ukr.net myron.cherepynyn@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна, заочна форма.
Обсяг дисципліни	90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	Згідно розкладу, у т.ч. онлайн (скайп)
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна «Композиторська творчість як феномен культури» забезпечує процес музично-педагогічної освіти аспіранта як митця вищого рівня майстерності в галузі музичної творчості і виконавства; формує його професійний розвиток, який є необхідним для майбутньої успішної самореалізації за спеціальністю. Курс дисципліни відображає творчий потенціал композитора в системі розвитку музичного мистецтва і культури, передбачає актуалізацію та певну інтеграцію професійних знань і комплексний розвиток виконавських вмінь та навичок аспіранта, необхідних для набуття знань з психології композиторської творчості та сучасних досягнень сучасного музичного мистецтва.</p> <p>Зміст дисципліни полягає в ознайомленні майбутніх фахівців з основами композиторської творчості; формуванні широкого художньо-мистецького світогляду; забезпеченні професійної підготовки, необхідної для практичної діяльності музиканта-виконавця.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою та предметом навчальної дисципліни «Композиторська творчість як феномен культури» є вивчення основних етапів становлення музиканта як композитора та його вплив на культуротворчі процеси, що відбуваються в Україні та світі.</p> <p>Основне завдання дисципліни «Композиторська творчість як феномен культури» полягає у підготовці аспіранта до майбутньої професійної діяльності, розвиток навиків аналізу тенденцій розвитку музичної культури (в Україні й світі) і, зокрема, її складової – композиторської творчості, орієнтується у творах різноманітних стилів і жанрів, прагне реалізувати свій творчий потенціал у організаційній, експертній, педагогічній діяльності.</p>	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>Здобувач освіти в результаті вивчення навчальної дисципліни набуває загальних і фахових компетенцій:</p> <p>ЗК1: здатність до критичного абстрактного мислення, зокрема, вміння застосовувати його до аналізу результатів власного наукового дослідження, її актуальності, наукової новизни, теоретичного, практичного, аксіологічного та світоглядного значення;</p> <p>ЗК2: здатність до пошуку, обробки та аналізу наукової теоретичної та фахової емпіричної інформації з різних джерел для узагальнення результатів;</p> <p>ЗК3: уміння з нових дослідницьких позицій формулювати методологічну базу власного наукового</p>	

дослідження, усвідомлювати його актуальність, мету і значення для розвитку національного та світового музичного мистецтва (музичної культури);

ЗК4: здатність проводити власні оригінальні наукові дослідження, які містять наукову новизну, мають важливе теоретичне і практичне значення в сучасному українському та світовому музикознавстві;

ФК3: здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, наукометричні бази даних та електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій, практичній та навчальній діяльності;

ФК5: здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати інноваційні музикознавчі та міждисциплінарні проекти, проявляти лідерські якості під час їх реалізації;

ФК8: здатність аналізувати й оцінювати матеріальну та духовну цінність музичного об'єкта в різних хронологічних межах та географічних ареалах, певному соціокультурному середовищі.

Програмні результати навчання:

ПРН1: орієнтація в актуальній проблематиці сучасного музикознавства, її використання в різних сферах власної дослідницької й аналітичної діяльності;

ПРН2: знання і використання наявних, пошук нових методів і методик у описі, узагальненні, аналізі музичних фактів, явищ, процесів, індивідуальної та колективної музичної творчості;

ПРН3: знання принципів академічної доброчесності, морально-етичних норм і стандартів поведінки дослідника в реалізації самостійних дослідницьких й аналітичних проектів з урахуванням найновіших тенденцій розвитку музикознавства;

ПРН4: встановлення міждисциплінарних зв'язків між мистецтвознавчими, гуманітарними, культурно-історичними дисциплінами та вільне володіння міждисциплінарною методологією наукового пізнання;

ПРН5: знання і використання фахової термінології та поняттєво-категоріального апарату;

ПРН6: визначення концептуальних засад специфіки музичної творчості та виконавства; параметрів народного і академічного, аматорського і професійного музичного мистецтва, елітарності й масовості сприйняття музики; рівнів функціонування музичного твору в моноетнічному й поліетнічному середовищі, об'єктивних й суб'єктивних, інтуїтивних й раціональних аспектів музичної творчості для їх дослідження в історичній еволюції;

ПРН8: уміння працювати з різними видами джерел та документів, у т. ч. нотних, текстологічних, аудіовізуальних, застосовуючи при цьому дослідницькі навички у процесі виконання власного наукового дослідження;

ПРН10: вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, теоретичні та прикладні проблеми музичного мистецтва державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях;

ПРН13: розробляти та ефективно застосовувати PR-концепції щодо створення і подальшої реалізації індивідуальних та командних науково-пошукових та творчих проектів, спрямованих на висвітлення актуальних для українського культурно-мистецького простору подій і процесів;

ПРН14: вміння самостійно вдосконалюватись та розвиватись, використовувати прийоми розвитку образної уяви й асоціативного мислення в різних видах творчої музичної, музично-педагогічної й музикознавчої діяльності.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу для очної форми навчання

Вид заняття	Загальна кількість годин - 90 год
Лекційні	20 академічних годин
Практичні	10 академічних годин
Самостійна робота	60 академічних годин

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний /
----------------	----------------------	--------------------------------	--------------------------

					вибірковий
IV семестр	025 Музичне мистецтво		II		Вибіркова компонента
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Композиторська творчість у культурі: історико-стильові детермінанти.	Лекція	1-60	2 лекційних, 4 самостійних		4-й семестр
Тема 2. Жанрова парадигма композиторської творчості.	Лекція, практичне	1-60	2 лекційних. 2 практичних, 8 самостійних	20	4-й семестр
Тема 3. Національна мова композиторської творчості.	Лекція	1-60	2 лекційних, 4 самостійних		4-й семестр
Тема 4. Талант і творчий процес композитора: від задуму до виконання.	Лекція	1-60	2 лекційних, 4 самостійних		4-й семестр
Тема 5. Специфіка творчості композитора в системі сучасної культури.	Лекція	1-60	2 лекційних, 4 самостійних		4-й семестр
Тема 6. Композиторські техніки XX – XXI ст.	Лекція, практичне	1-60	2 лекційних. 2 практичних, 8 самостійних	20	4-й семестр
Тема 7. Національна і культурна ідентифікація композитора і його творчості	Лекція	1-60	2 лекційних, 4 самостійних		4-й семестр
Тема 8. Особливості композиторської творчості митців української діаспори	Лекція, практичне	1-60	2 лекційних. 2 практичних, 8 самостійних	20	4-й семестр
Тема 9.	Лекція,	1-60	2 лекційних.	20	4-й семестр

Композиторська школа Галичини.	практичне		2 практичних, 8 самостійних		
Тема 10. Композитори сучасного Прикарпаття.	Лекція, практичне	1-60	2 лекційних. 2 практичних, 8 самостійних	20	4-й семестр

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Перевірка знань проводиться у вигляді теоретичних відповідей на практичних заняттях та виконаних письмових індивідуальних завдань. Максимальна кількість балів – 100.
Загальна система оцінювання курсу	<p>90-100 балів (А «Зараховано») отримує аспірант, який виконав всі види самостійної роботи, практичні заняття, дав повні відповіді на запитання при усному опитуванні, опрацював рекомендовану літературу.</p> <p>80–89 балів (В «Зараховано») отримує аспірант, який виконав всі види самостійної роботи, практичні заняття, дав повні відповіді на запитання при усному опитуванні, опрацював більшість рекомендованої літератури.</p> <p>70–79 балів (С «Зараховано») отримує аспірант, який виконав більшу частину видів самостійної роботи, практичні заняття, дав повні відповіді на запитання при усному опитуванні, опрацював значну кількість рекомендованої літератури.</p> <p>60–69 балів (D «Зараховано») отримує аспірант, який виконав половину видів самостійної роботи, практичних занять, дав неповні відповіді на запитання при усному опитуванні, опрацював половину рекомендованої літератури.</p> <p>50–59 балів (E «Зараховано») отримує аспірант, який виконав третину видів самостійної роботи, практичних занять, дав неповні відповіді на запитання при усному опитуванні, опрацював третину рекомендованої літератури.</p> <p>26–49 балів (FX не зараховано з можливістю повторного складання) отримує аспірант, який виконав хоч якусь частину видів самостійної роботи, практичних занять, не дав відповіді на запитання усного опитування, опрацював малу кількість рекомендованої літератури.</p> <p>0-25 балів (F не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни) отримує аспірант, який не виконав жодного виду самостійної роботи, практичних занять, не може дати відповіді на запитання усного опитування, не опрацював рекомендованої літератури.</p>
Підсумковий контроль	Залік

7. Політика курсу

Відповідно до вимог Національної рамки кваліфікацій для кваліфікаційного рівня «доктор філософії» програмні вимоги навчальної дисципліни спрямовані на досягнення восьмого (8) кваліфікаційного рівня (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 року № 509 «Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2019-%D0%BF#n5>), за яким особа, яка завершила навчання на ОП третього рівня вищої освіти повинна мати здатність демонструвати значну авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності, академічну та професійну доброчесність, послідовну відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності. Результатом навчання повинна бути здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

У взаємовідносинах викладач та аспіранти керуються загальними морально-етичними принципами та правилами поведінки відповідно до Кодексу честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», ухваленого Конференцією трудового колективу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» 29 грудня 2015 року. Тому, політика курсу спрямована на те, щоб забезпечити аспірантам здобуття знань, умінь та розуміння, що відносяться до галузі мистецької освіти, що дасть їм можливість виконувати свою роботу самостійно. Акцентується увага на забезпеченні підготовки професійних здібностей щодо самоорганізації, вміння самонавчатись, розвинути аналітичне мислення, приймати обґрунтовані рішення, здійснювати оцінювання та забезпечення якості виконаних робіт разом з вільним володінням іноземними мовами.

8. Рекомендована література

1. Альшванг А. Клод Дебюсси. – М. : Музгиз, 1935. – 96 с.
2. Асафьев Б. Русская музыка (XIX – начало XX века). – Л.: Музыка. 1978. – 341 с.
3. Баланко О. Українська камерно-вокальна музика кінця XX – початку XXI століття як виконавський феномен: автореф. дис. ... канд. мист-ва. – Одеса, 2017.
4. Берегова О. Постмодернізм в українській камерній музиці 80–90-х років XX сторіччя. Київ : Видавництво НПУ, 1999. 141 с.
5. Берегова О. Тенденції постмодернізму в камерних творах українських композиторів 80–90-х років XX ст. : дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2000. 197 с.
6. Бернстайн Л. Концерты для молодежи. Перевод, вступительная статья и комментарии Е.Ф.Бронфин. – Л.: Сов. Композитор, 1990. – 232 с.
7. Білозуб Л. М. Національний дискурс сучасної музичної культури: (в контексті вітчизняної композиторської школи) : дис. ... канд. мистецтвознавства. – К., 2013.
8. Боров Ю. Б. Эстетика / Ю. Б. Боров. – 4-е изд., доп. – М. : Политиздат, 1988. – 495 с.
9. Борисенко М. Жанр транскрипції в системі індивідуального композиторського стилю / М. Борисенко : автореф. дис. ... канд. мистецтв. – Х.: ХДУМ, 2005. – 17 с.
10. Ванслов В.В. Всестороннее развитие личности и виды искусства (Очерки). – М.: Сов. художник, 1963. – 111 с.
11. Васюта О. Музичне мистецтво Чернігівщини як культуро творчий феномен України XX – початку XXI століття: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства. – К., 2021.
12. Вишинський В. Симфонізм Д.Шостаковича і Г.Малера: рух як структуруючий та музично-драматургічний фактор: автореф.дис.на здоб.наук.ступ.канд.мист-ва. – К., 2012.
13. Герасимова-Персидская Н. Партеcный концерт в истории музыкальной культуры. - М.,

1983.

14. Герасимова-Персидська Н. Нове в музичному хронотопі кінця тисячоліття // Українське музикознавство. Вип. 28. Київ, 1998. С. 32–39.
15. Гордійчук М.М. На музичних дорогах: Статті та рец. – К. : Муз.Україна, 1973. – 306 с.
16. Городецький А. Європейське альтове мистецтво першої половини ХХ століття: виконавська практика та композиторська творчість: автореф. дис. на здоб наук. ступ. канд. мист-ва. – К., 2019.
17. Громов Е.С. Природа художественного творчества: Кн. Для учителя. – М.: Просвещение, 1986. – 239 с.
18. Громченко В. Духовне соло в європейській академічній композиторській та виконавській творчості ХХ – початку ХХІ століття (тенденції розвитку, специфіка, систематика): автореф. дис.. на здоб. наук. ступ. доктора мист-ва. – К., 2020.
19. Дем'яненко Б. Індивідуально-стильова специфіка музичного мовлення в партесних композиціях другої половини ХVII – першої половини ХVIII століття: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – К., 2021.
20. Долгополов И. «Мастера и шедевры»: В 3 т. Т.1 – М: Изобразительное искусство», 1986. – 720 с.: ил.
21. Дробиш А. Духовна музика Антона Брукнера: жанрово-стильові особливості: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – К., 2021.
22. Дубка О. Соната для тромбона у творчості зарубіжних та українських композиторів ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. мист-ва. – К., 2020.
23. Жукова Н. Інтерпретація як компонент музичної творчості: естетичний аспект / Н. Жукова : автореф. дис. ... канд. філос. наук. – К. : КНУ, 2003. –14 с.
24. Історія української культури / За загал. ред. І. Крип'якевича. – К.:Либідь, 1994. – 656 с.
25. Історія української дожовтневої музики / Заг. ред. та упоряд. О. Я. Шреєр-Ткаченко. - К., 1969.
26. Евдокимова Ю. Проблемы первоисточника / Ю. Евдокимова : статья // СМ – 1977 – № 3. – С. 109–112.
27. Каблова Т. Золотий перетин як композиційний принцип транс мірності в українській музичній культурі (остання третина ХХ століття): автореф. на здо. наук. ступ. канд. мист-ва. – К., 2014.
28. Кармазін А. Національна історія в мистецьких образах як сутність композиторської творчості Михайла Вериківського: автореф. дис.. на здоб. наук. ступ. канд.. мист-ва. – Суми, 2021.
29. Коган Г. Парадоксы об исполнительстве / Г. Коган : статья // О Музыке: Проблемы анализа. – М. : Сов. композитор, 1974. – С. 344–365.
30. Козаренко О. Українська національна музична мова: генеза та сучасні тенденції розвитку: автореф. дис... док. мистецтвознавства. : спец. 17. 00. 03 / О. Козаренко. – К., 2001. –36 с.
31. Коновалова И. Жанр обработки как явление художественной интерпретации в музыке / И. Коновалова : статья // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. вузів худож.- буд. профілю України і Росії. – Х. : ХДАДМ, 2003/2004. – № 5/6, 3/4. – С. 48-51.
32. Королюк Н.І. Маленькі історії про українських композиторів ХVIII – ХХ ст.: Літературно-художнє видання. – К.: Журнал «Радуга», 1998. – 189 с.
33. Корыхалова Н. Интерпретация музыки: теоретические проблемы музыкального исполнительства и критический анализ их разработки в современной буржуазной эстетике / Корыхалова Н. : монография – Л.: Музыка, 1979. – 208 с.
34. Котляревская Е. Вариативный потенциал музыкального произведения: культурологический аспект интерпретирования: дис... канд. искусств. / Е. Котляревская. – К., 1996. – 196 с.
35. Кочнев Ю. Объективное и субъективное в музыкальной интерпретации / Ю. Кочнев : автореф. дис. ... канд. искусств. – Л.: ЛГК, 1970. – 22 с.
36. Кремлев Ю. Йозеф Гайдн. М.: Музыка, 1972. – 318 с. – С.76.
37. Курышева Т. Театральность и музыка / Т. Курышева. – М.: Сов. композитор, 1984. – 200 с.

38. Кузьмук О. Взаємодія поліфонічного та гармонічного принципів музичної організації у творах композиторів першої половини ХХ століття: специфіка оновлення, методи аналізу: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – К., 2021.
39. Лосев А.Ф. История античной эстетики. – М.: Искусство, 1969. – 715 с.
40. Луніна Г. Сергій Зажитко: «Для мене сміх – річ досить серйозна» // Музика. 2014. № 4. С. 28–33.
41. Малий Д. Специфіка композиторського мислення в музиці останньої третини ХХ – початку ХХІ століть.: автореф. дис.. на здоб. наук. ступ. канд.. мист-ва. – Харків, 2018.
42. Москаленко В. Творческий аспект музыкальной интерпретации (к проблеме анализа) / В. Москаленко: монография. – К., 1994. – 157 с.
43. Москаленко В. Теоретический и методический аспекты музыкальной интерпретации: дис... докт. искусствоведения / В. Москаленко. – К., 1994. – 212 с. 4.
44. Петров В. Инструментальный театр ХХ века: история и теория жанра: автореф. дис.. доктора искусствоведения. Саратов, 2014.
45. Пірієв О. Сильова еволюція камерно-інструментальної творчості Макса Регера: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – К., 2021.
46. Полибина И. Вербальные описания как форма объективации музыкального произведения: дис... канд. искусствоведения: 17.00.03 / Национальная музыкальная академия Украины им. П. И. Чайковского / И. Полибина. – К., 1996. – 122 с.
47. Ровенко Н. Фортепіанна творчість українських композиторів у контекстрі розвитку музичної культури України (80–90-ті роки ХХ століття): монографія. – Миколаїв, 2018. – 240 с.
48. Розеншильд К.К. История зарубежной музыки. Вып. первый. М.: Музыка, 1969. – 535 с.
49. Романюк Л., Черепанин М. Музичне і театральне життя Станіславова.(друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.): монографія – Івано-Франківськ, 2016. – 508 с.
50. Рудницька О. П. Сприйняття музики і педагогічна культура вчителя / Рудницька О. П. – К.: КДПІ, 1992. – 96 с.
51. Северинова М. Художньо-світоглядні традиції у творчості українських композиторів 80–90-х років ХХ ст.: автореф... канд. мистецтвознавства, – К., 2002.
52. Соколов А. Музыкальная композиция ХХ века: диалектика творчества // А. Соколов : монография. – М.: Музыка, 1992. – 227 с.
53. Соломонова О. Типология музыкальной пародии // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Вип. 80. Київ, 2009. С. 193–206.
54. Степурко В. Вияви мистецької інтроверсії у творчості композиторів України другої половини ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. ... канд. мист-ва. – К., 2017.
55. Тилик І. В. Творчість Артемія Веделя в контексті культурномистецького і духовного життя України другої половини ХVІІІ ст. : дис. ... канд. мистецтвознавства. – К., 2013.
56. Чередниченко Т. Композиция и интерпретация: три среза проблемы / Т. Чередниченко: стаття // Музыкальное исполнительство и современность. – М., 1988. – Вып 1. – С. 43–68.
57. Чучман В. Творча спадщина Євгена Вахняка в хоровій традиції Галичини: автореф.дис. на здоб.наук.ступ.канд.мист-ва. – В-Франківськ, 2019.
58. Шреер-Ткаченко О.Я. Історія української музики. Ч.І. - К., 1980.
59. Эстетика : словарь / под общ. ред. А. А. Беляева и др. – М. : Политиздат, 1989. – 447 с.
60. Ярошенко І. В. Музично-просвітницька діяльність А. Кушніренка в контексті розвитку професійно-хорового виконавства на Буковині / І. В. Ярошенко : автореф. дис... канд. мистецтв. / . – К., 2005. – 20 с.

Інформаційні ресурси

1. www.nbuv.gov.ua Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. www.uk.wikipedia.org Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»
3. <http://libportal.org.ua/> Бібліотечний інформаційно-освітній портал
4. <http://elib.nplu.org/project.html>. Культура України. Електронна бібліотека
5. http://1941-1945.at.ua/photo/kartiny_o_o_vojne/kartina013/11-0-1503
6. www.artsait.ru/art/v/vasnecov/main.htm

7. [www.tretyakovgallery.ru / ru / calendar /.../ exhibitions3112/](http://www.tretyakovgallery.ru/ru/calendar/.../exhibitions3112/)
8. vrubel-world.ru/vrubel-art.php
9. www.art-portrets.ru/hudojniki_peredvijniki.html
10. gallerix.ru/album/200-Russian
11. lib.antyat.ru/ethnos/ukraine/74-culture-painting.html
12. tphv.ru/ukraine.php
13. znaimo.com.ua/Чюрльоніс_Мікалоюс_Константінас
14. gallery.crimea.ua/ru/painters.php?p=101
15. art-pics.ru/
16. www.biografguru.ru/by/muzikant/7q=9&psn=82
17. [www.olofmp3.ru/.../10- kompozitorov-kotoryh-Vy-dolzhny-znaty.html](http://www.olofmp3.ru/.../10-kompozitorov-kotoryh-Vy-dolzhny-znaty.html)
18. www.rodon.org/.mus/classic.htm